

Stankelben, *Tipulidae*

Stankelbenene lever især på fugtige steder (skove, enge) og kan optræde i store flokke. De stikker ikke, men nogle arters larver æder græsrodde og hører til planteavlens skadedyr. Stankelbenlarver kunne i store klynger vælte sig hen over græsmarker og gøre megen skade. Sommeren 1842 ødelagde de næsten helt høhøsten på syltengene ved Hofmangave NFyn (1).

– Danmarks Dyreverden 2, 213f.

Stankelben 1763ff, navnets forled måske hørende til jyske dialektord som stankle, stalke, stangle 'stavre omkring, bevæge sig usikkert' jf. jysk *stalke-*, *stalkenben*, *stalki*, på Sjælland *stangelben* (stavelbien) (2); *stankelmide* (3); beslægtede dialektord er skrinke 'vakle', skrinkel 'tyndt, ranglet', skank(er) 'magert dyr, menneske', skangle 'gå slingrende', skanglet 'ranglet, leddeløs' (3a), herhen hører jysk *skrenkel-*, *skrinkel-*, *skringebeben*, endvidere *skrædder*, *skræddermyg*, *-ben*, *skrædder skrinkelben*, skrædderen har iflg. folkeviddet lange tynde ben (4), *stilkeben* Sdr. Borris, Madum (5); *kankel*, *kankelben* også øgenavn til stor klodset mand eller dårlig hest, som ikke kan styre sine ben; *hjonte*, *hjontehejre*, *-hejring*, hjont hentyder til insektets »gumpende« flugt, efterleddet betegner noget klodset eller kan skyldes sammenligning med fuglens lange ben jf. *hejle* Vendsyssel, *stork* Thy, Lemvig (6), sml. mejer s. 26 og myg (hæjle) s. 83.

Langlår, *-ben*, *højilår*, *højrelår*, *Peter langlår*, *Ole langlår*, *Ole vædderlår* og *Mads vædderlår* (Djursland), *Helle højrelår*; Mors, Thy: *møllerben*, *-mand*, *møller*; disse jyske navne blev mest brugt i børneremser, se nedenfor (7); *møllalling* Vendsyssel (8), *bejler* Mors o. 1880 (9).

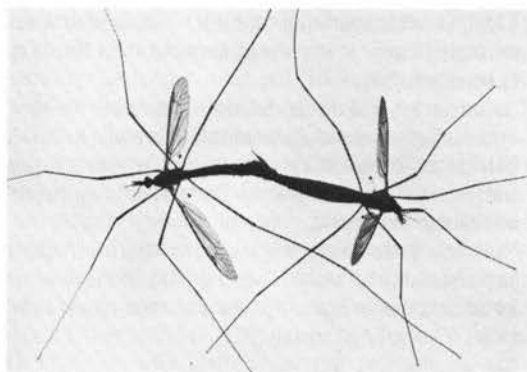
Vandmyg o. 1700-61, *stor(e)myg* 1763ff, Mors 1807 (10), *skovmyg* Rårup Sønderjylland (11), *blind myg* ØFyn (12), *blindeknag* NSjælland, også som skældsord (11) sml. s. 88.

Ørestikker 1776-1826 fra norsk (13), *øjenstikker* Vendsyssel (14) navnet gælder ellers guldsmed (s. 43).

Gæge o. 1900 og *hølæs* Møn, med uvis betydning (15).

Nogle af navnene har stankelben fælles med mejer (s. 26) og klæg (s. 88).

Færøerne: *lokki*, *lokkur*, *torvatroll* (måske mejer s. 26), larven *grasormur* 1800ff kan ødelægge græsmarker (16); *grindelokkur* 1855ff (17), tilsynkomsten af stankelben varsler grindehvalernes komme (18); Grønland: *niutok*, *tuttuussak*.

Stankelben i parring. BIOFOTO/Kaj Boldt.

LITTERATUR: (1) 347 246 jf. XII; (2) 388; 160 1922/23 (Ølgod 1878); (3) 118h 31; (3a) 659 21,893,993; 626 379; 693b 1,1763,696 (Jyll.); (4) 160 1922/23 (1878); 149 1,1890,180; 423; 388; (5) 423; (6) 212c 1,579,624; 2,86,649; 3,315,326-28,594; 937r 53 (Salling); 423; 388; (7) 212c 2,380,650,739,798; tb. 309; 794 6,127; 804 1, 103f; 423; (8) 202c 3,52; (9) 212c 1,61; (10) 769 141; 332 60f; (11) 388 (o. 1925); (12) 388; (13) 903 4,3,41; 439b 273; (14) 202c 4,324; (15) 388; 168 3,16; (16) 828 68; 500 160; (17) 866 2,230; (18) 393 124,127,262.

JYSKE BØRNELEGE

Med et stankelben i hånden siges: møllermand, møllermand, vis mig hvor min kærest' kommer *fræ* [fra], ellers rykker jeg både lår og ben af *dæ* [dig]! – hvorefter dyret måske med et ben peger i en retning; højre-, højre-, højrelår, kan du vise mig, hvor min kærest bor, ellers skal du mist' dit højre lår! – når et kreatur er bortkommet: Peter, Peter langlår, vis mig hvor mit får står, ellers skal jeg rykke dit ene *tåppet* lår af dig! ... ellers skal du miste dit højre lår! Remsen indledes også med Wolle (Ole), Wolle langlår, hejlig højrelår, edderkop langlår (1) sml. mejer s. 26. Skrinkel-, skrinkel-, skrinkelben, sæt mig en lap på mit venstre ben! – Skrædder, skrædder skrinkelben, · flyv op i vejret (eller: til Vorherre) med en pjalt om *æ ben*, · stræv snart [skynd dig] at komme hjem igen, · din kone ligger i barselseng · med tre små unger, · den ene var en skuller [fladfisk], · de andre er en skælm og en tyv (V og SJylland) sml. mariehøne s. 122. – Spyt blod, spyt blod, ellers skal du mist' dit hod' (Dalby) (2).

LITTERATUR: (1) 212c 1,743 og 2,739; 464g 6,2, 259; 464 4,352 og 9,5; 464i 469; (2) 464i 375,469; 212c 3,327f; 488.

Løber en *møllermand* op og ned ad ruden kommer blæst, den er lige så vejrkyndig som mølleren (Thy o. 1925; 1).

Stankelben er i slang en person med lange tynde ben (2).

PROSA OG POESI

Stammerne rødmede i solfaldsskåret, og højskoven slængte sine lange skygger fra sig. Stankelbenene med lange hængrokroge steg op gennem solstriben *Svend Fleuron* (3).

Jeg er et stakkels stankelben · med lange tingeltangel ben · på myggespinkle ankler *Sigfred Pedersen* (4). Et dæmpet smæld og se, dér stod · på stankelben med hårfin fod · og vakkelvorne ledemod · og duved på det blændende papir · en sælsom gæst – dens vingers flor · er lysende som perlemor, · den retter ud og sammensnor · og fumler med sit vimrende gevir *Axel Juel* (5).

Stankelben gør dansetrin · om nattevåde grøfter *Valdemar Olsen* (6); stankelbenets · hemmelighedsfulde ridt · ad de høje tyste bjælker · ind i månelys *Viggo Jørgensen* (7).

Viserne løber på det gamle ur i kroge · ligesom stankelben, der stavrer afsted *Aage Djyrkøb* (8); døde stankelbens · ulæselige skrifttegn · i alle kroge *Tove Meyer* (9).

LITTERATUR: (1) 388; (2) 23 157; (3) 222v 124; (4) 676 45; (5) 413g 75; (6) 656 7; (7) 433d 49; (8) 182 13; (9) 567e 66.

Myg, *Culicidae*, *Anophelinae*, *Chironomidae*

Ved »myg« forstår næsten altid STIKMYG. Hanen har buskede følehorn og lever af blomsternes nektar, det er kun hunnen, som suger blod. Hos MALARIAMYGGENE er spidsen af hannens følehorn kølledannede mens hunnens er slanke; vor almindeligste art *Amopheles maculipennis* har mørke vingepletter. Af de små bleggrønne, ikke-blodsugende DANSEMYG, *Chironomidae*, findes der i vor fauna mindst 400 arter.
– Danmarks Dyreverden 2, 216ff.

Myg, fællesgermansk, gammeldansk d.s., fra germansk muwja-; af en sideform udvikledes oldhøj-

tysk musca 'myg, flue'; hører til et indoeurop. lydord mu, mus ligesom latin musca 'flue' og vistnok beslægtet med (at) mumle (1). Som persontilnavn Myg, Mygh, Møgh 1300-1400-t (2).

Lysmyg ældre nydansk d.s. (3) »fordi den flyver til lyset og optænder sine vinger« (1763; 4), *vandmyg* ældre nydansk d.s., *lysetæve* 1820 (5). *Dansemyg* 1764ff (6), oprindeligt regnet til den zoologiske slægt Empididae, som nu kaldes danseflue; holder i hvilestilling forbenene løftet (7), optræder desuden i store »dansende« sværme:

»Op og ned og ned og op stiger og daler de ustandseligt, som om de bevægede sig i usynlige elastikker anbragt i et usynligt snoreloft – en yndefuld vårballet, en ekstatiske tempeldans, der trædes med tak og lov og pris til den store sol deroppe på den blågrå himmel ... I en sådan sværm af svævende myg er der virkelig lidt af selve den bævende men ukuelige vårs evige sjæl!« *Knud Poulsen* (8), sml. s. 86.

Juntægring Mors 1807 (9), *hjontejring*, *hejring*, *hjonthejring* om en stor myg Thy o. 1850ff, *Salling*, Mors (10), *hejring* = klodset, ubehjælpelig, vanskabt eller tynd person, senere måske associeret med den langbenede hejre jf. *hjonthejre*, *damphejre* (11), tæt myggesværme kan ligne damp. *Stikmyg*: *nettel*, *netting*, *netling*, *nettelstikker* Vendsyssel, man bliver nettelstukket (12), hørende til oldnord. naddr 'spids' eller nettel 'nælde', herhen måske *nåde* VJylland (13) også om blærefod (s. 70); *knot* (13a).

Meget lille myg: *mitte* NSjælland (14); myggesværme: *skelmyg* ved Esrom sø (15); en arts røde larver på søbund kaldes af fiskere *rødorm* (16).

Færøerne: *myggi*, *myggjabit*; Grønland: *kisiner-tit*, larven *equsavak*; *ippernak* (17).

LITTERATUR: (1) 659 14,590; 626 259; (2) 363 2.2,753; (3) 579 L252; 332 60; 903 3.3,238; (4) 693b 1,698; (5) 903 3.3,238; (6) 332 56,58; (7) 292 24; (8) 695e 63; (9) 769 80,204; (10) 571 211; 794 8, 160 og 9,64; 212c 2,684; 202c 3,66; 423; (13) 212c 2,726; (13a) 434 2,559; (14) 617 86; (15) 775 83; (16) 910 2; (17) 562 109,1936-39,204.

MYGGEPLAGEN

Jeg tror virkelig, at myggene er de mest forhadte insekter i dette land ... Myggene, der hverken truer vore ejendomme eller vor sundhed, men bare irriterer os lidt, dem er vi allesammen så ædende arrige på. *Erik Tetens Nielsen* (1). Myggenes dans i den blikstille luft, myggeplagerne i stille sommeraftener, på skovens åbne sletter og ved de stille skovsøers bredder, er fænomener vi alle kender *C. Wesenberg-Lund* (2).